סא: אף על פי פרק חמישי כתובות

דחוור אפיה שקל באצבעתיה אנח ליה בפומיה א"ל אפסדת לסעודתא דמלכא אמרו ליה אמאי תיעביד הכי אמר להו מאן דעביד הכי פסיל למאכל דמלכא אמרו ליה אמאי אמר להו דבר אחר חזאי ביה בדקו ולא אשכחו שקל אצבעתיה אנח עליה אמר להו הכא מי בדקיתו בדקו אשכחו אמרו ליה רבנן מ"ט סמכת אניסא אמר להו חזאי רוח צרעת דקא פרחה עילויה: ההוא רומאה דאמר לה להההיא איתתא מינסבת לי אמרה ליה לא אזיל אייתי רימני פלי ואכל קמה כל מיא דצערי לה בלעתיה ולא הב לה עד דזג לה לסוף אמר לה אי מסינא לך מינסבת לי אמרה ליה אין אזיל אייתי רימני פלי ואכל קמה אמר לה כל מיא דצערי לך תוף שדאי תוף שדאי עד דנפקא מינה כי הוצא ירקא ואתסיאת: ועושה בצמר: בצמר אין בפשתים לא מתני' מני ר' יהודה היא דתניא (א)אינו כופה לא לעמוד לפני אביו ולא לעמוד לפני בנו (ב)ולא ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו רבי יהודה אומר (ג)אף אינו כופה לעשות בפשתן מפני שפשתן מסריח את הפה ומשרבט את השפתים הני מילי בביתנא רומאה: ר' אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות: אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה הלכה כרבי אליעזר אמר רבי חנינא בריה דרב איקא (א)שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא רב פפא אמר מתניתין ומתניתא רב מלכיא שמעתתא רב מלכיו וסימנך מתניתא מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות: רשב"ג אומר וכו': היינו תנא קמא איכא בינייהו דמיטללא בגורייתא קיטנייתא (א) ונדרשיר: **מתני'** (ב)המדיר את אשתו מתשמיש המטה ב"ש אומרים שתי שבתות (ד)בית הלל אומרים שבת אחת התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות שלשים יום הפועלים שבת אחת העונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחת בשבת הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת לששה חדשים דברי רבי אליעזר: **גמ'** מ"ט דב"ש גמרי מיולדת נקבה ובית הלל גמרי מיולדת זכר וב"ה נמי נגמרו מיולדת נקבה אי מיולדת גמרי לה הכי נמי אלא ב"ה מנדה גמרי לה במאי קמיפלגי מר סבר מידי דשכיח ממידי דשכיח ומר סבר מידי דהוא גרים לה ממידי דהוא גרים לה (ג)אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם דברי הכל יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר (ד)אפי' בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו הא פליגי בה חדא זימנא דתנן (ה)המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס יותר מכאן יוציא ויתן כתובה ואמר רב לא שנו אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפי' בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו צריכא (ו)דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דלא אפשר בפרנס אבל בההיא דאפשר בפרנס אימא מודי ליה לשמואל ואי איתמר בההיא בהך קאמר שמואל אבל בהא אימא מודי ליה לרב צריכא: התלמידים יוצאין לתלמוד וכו': ברשות כמה (כ)כמה דבעי

אורחא

דחוור אפיה. פניו זועפים שנתאוה למאכל: **א"ל.** אטורנגא לרב אשי: **אפסדתא לסעודתא.** לא יאכל המלך מעתה: **אמרו לו.** שוטרי המלך אמאי תעביד הכי: **אמר להו.** רב אשי: **דעביד הכי פסיל למיכל למלכא.** העושה מאכל כזה אין ראוי שיאכל המלך מאכל מידו: **דבר אחר חזאי ביה.** בשר של חזיר מצורע ובלשון לעז קורין לו שורשמי"ן: **שקל אצבעתיה.** רב אשי שקל אצבעתיה דקפילא: **אנח עליה.** על אחת החתיכות: **אנחיריה** לא גרסי': **הכא מי בדקיתו.** כלומר בדקתם את חתיכה הזו: **בדקו אשכחו.** גם נעשה לו: **דפרחה עילויה.** דמר זוטרא: **פלי.** מבקע. והרבה יש לו דומים במסכת נדה (דף כא:) דפלי פלויי: **מיא דצערי.** רוק שגדל בתוך הפה מחמת קיוהא דבר הנאכל בפניו ואינו אוכל ממנו: **עד דזג.** נפחו פניה וכריסה ונעשו כזכוכית שכן דרכי הנפוחים: **תוף שדאי.** רקקי והשליכי: **לעמוד.** לשרת: **בהמתו.** סוס וחמור שהן מזויינין(ו) וצוהלים לרביעה אבל בקר אינו להוט אחר רביעת אשה ואין יצרו ניכר כל כך לפיכך אין אשה נקשית לו. ואני שמעתי בקרו נקבות בהמתו זכרים (ב): **משרבט.** פושטן כמין שרביט עד שנעשין גדולות ובלשונינו נקרא אשא"ש ע"י שהיא צריכה לשרות החוט תמיד ברוק: **שפוד שפחות וגומות.** סימני הלכות הן. שפוד במסכת ביצה(ז) שפחות כאן גומות במסכת נדה(ח) בלורית במסכת עבודה זרה(ט) אפר מקלה במסכת מכות(י) גבינה במסכת עבודה זרה(כ) תלת מנייהו מתני' שפחות ובלורית וגבינה ותלת מנייהו שמעתת' ופרשינהו רב מלכיו ורב מלכיא: **רב פפא.** אסימנא דרב מלכיו פליג דקאמר שפחות רב מלכיו ליתא דכל מתני' ומתניתא דהכא רב מלכיא פרשינהו אבל שמעתתא דאמר כרב מלכיו מודינא לך: **וסימניך.** שלא תחליף בגירסא: **מתניתא מלכתא.** לגבי שמעתא הויא מתניתא מלכתא דהא מינה מותבינן תיובתא לשמעתא וסימניך מלכיא לשון נקבה אבל מלכיו לשון זכר: **היינו ת"ק.** רבי אליעזר מה לי לידי שעמום מה לי לידי זימה: **דמיטללא בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר.** משחקת בכלבים דקים ושחוק שקורין אישקקי"ש. לידי זימה איכא לידי שיעמום ליכא דאין שיעמום אלא ביושב ותוהא ובטל לגמרי: **מתני' המדיר את אשתו.** כגון דאמר יאסר הנאת תשמישך עלי. אבל הנאת תשמישי עליך לא מיתסרא דהא משועבד לה דכתיב [שמות כא] ועונתה לא יגרע והכי מוקמינן בנדרים בפרק ואלו נדרים (דף פא:): **ב"ש אומרים שתי שבתות.** אם הדירה ב' שבתות ממתין ואם יותר יוציא ויתן כתובה: **הטיילין.** מפרש בגמרא [לקמן סב.]: **החמרים.** שיוצאין לכפרים להביא תבואה למכור בשוק: **הגמלין.** סוחרי חבילות ומביאין על הגמלים ממקום רחוק: **הספנים.** פורשין לים הגדול לקצווי ארץ: **גמ' מיולדת נקבה.** שהוא שבועיים מתשמיש: **נגמרו מיולדת נקבה.** כיון דאשכחן אורח ארעא לשהות כל כך אין לנו לכופו להוציא: ה"ג **אי מיולדת גמרי הכי נמי: מידי דשכיח.** כעס שכועס על אשתו ומדירה: **ממידי דשכיח.** נדות לאפוקי לידה דלא שכיח כולי האי: **מידי דהוא גרים לה.** נדר האיש גורם לה לשהות וכן לידה על ידו באה לה לאפוקי נדה דממילא ויש לנו ללמוד מן הדומה [אפילו לא שכיח כולי האי]: **אפי' בסתם נמי ימתין.** לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת: **שמא.** בתוך הזמן ילמוד למצוא פתח חרטה לומר אדעתא דהכי לא נדרי ויתיר לו חכם נדרו: **מליהנות לו עד ל' יום.** קונם את נהנית לי עד ל' יום ולא הדירה מהנאת תשמיש דהא לא חייל משום דמשועבד לה וגבי מזונות נמי מוקמינן ליה לקמן (ד' ע.) כאומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך ופרנס משום דלא ספקא. ואית דמוקמא כגון שהוא מן הגמלי' או מן הספנים שאין לכופו בשביל תשמיש ולאו מילתא היא דהא מוקמא לקמן [סב:] אכולהו קתני מתני' לענין מדיר שבוע אחת: **יעמיד פרנס.** שיזון אותה והתם [ע:] פריך ואטו פרנס לאו שליחותיה עביד: תשמיש לא אפשר בפרנס: **ואי אתמר בהא.** (ג) מליהנות לו: **בהא אמר שמואל.** משום דאפשר בפרנס:

אורחא

לא ליתן תבן לפני בהמתו ולא ליתן תבן לפני בקרו. דשניהם אינה מחוייבת כדתניא בפרק בתרא דנדרים (דף פא:) דברים שבינה לבין אחרים אינו מיפר כיצד קונם שאני עושה לפי אבא לפי אביך לפי אחי לפי אחיך שלא אתן תבן לפני בהמתך שלא אתן תבן לפני בקרך אינו יכול להפר: **וה"מ בביתנא רומאה.** והא דדייקינן ממתני' בצמר אין בפשתים לא בביתנא רומאה: **הלכה כר"א.** והא דקי"ל (ל)כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו אין זה אותו שהיה בימי ר"א: **איכא בינייהו שפחות.** אומר רשב"ם שפחות ושכנגדה דהיינו אפר מקלה שהוא מימרא דתרווייהו בינייהו ניהו ור"ת פי' דהא דקאמר מתני' ומתניתא רב מלכיא לא אתא לאפלוגי על מימרא של רב מלכיא אלא אתא למימר דכל מתני' ומתניתא רב מלכיא ולא רב מלכיו אבל [שמעתתא יש מהם רב מלכיו ויש מהם] נמי רב מלכיא וכן מוכח דקאמר וסימניך מתניתא מלכתא אבל משמעתתא לא נותן סימן: **התלמידים יוצאין** שלא ברשות ל' יום והפועלים שבת אחת. פי' ר"י דאתא לאשמועינן דאף על גב דמנהגם היה ללמוד ולעשות מלאכה בעירם ועונה האמורה בתור' לתלמיד מע"ש לע"ש כדאמרי' בגמ' ולפועלים שתים בשבת כדקתני סיפא אפ"ה יכולים לשנות ממנהגם ולצאת תלמידים ל' יום ופועלים שבת אחת:

אלא

עין משפט נר מצוה

פז א מיי' פכ"א מהל' אישות הל' ג סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' פ סעי' ד:
פח ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ו:
פט ג מיי' שם הל' א טור ש"ע שם סעי' א:
צ ד ה מיי' פי"ד שם הל' ו סמג לאוין פא טור ש"ע י"ד סימן רלה סעי' א וטוש"ע אה"ע סי' עו סעי' ט:
צא ו מיי' פט"ו שם הל' א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' עו סעי' ו:

תוספות רי"ד

ואית לי' קיוהא. אבוה בר איהי ומנימין בר איהי חד ספא מכל מינא ומינא וחד ספא (מכל) [מחד] מינא מר משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו בהדיה: ועושה בצמר. צמר אין פשתן לא מתני' מני ר"י היא דתניא אינו כופה לא לעמוד בפני אביו ולא לעמוד בפני (א) אמו ולא ליתן תבן לפני בקרו פי' שורים שחורש בהן דטריחא מילתא וזילה לה אבל בהמתו או סוס או חמור שרוכב עלי' ולית בה טרחא יתירה ולא זילותא כופה ר"י אומר אינה כופה לעשות בפשתן מפני שהפשתן מסריח את הפה ומשרטט את השפתים. אמר אביי ובביתנא דרומאי: ר"א אומר וכו' אמר רב מלכי' אמר ר"א ב"א הל' כר"א: מתני' המדיר את אשתו מתשמיש המטה בש"א שתי שבתות ובה"א שבת אחד. התלמידים יוצאים לת"ת שלא ברשות ל' יום מכאן לעונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחד בשבת הגמלים אחד לל' יום הספנים א' לו' חדשים דברי ר"א פי' המדיר כגון דאמר תיאסר הנאת תשמישך עלי אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך לא מיתסרי דהא משועבד לה דכתיב ועונתה לא יגרע והכי מוקמי' לה בנדרים בפ' אלו מותרים: בש"א ב' שבתות: מ"ט דב"ש גמרי מיולדת נקבה וב"ה גמרי מידי דשכיח ממידי דשכיח: אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם יוציא ויתן כתובה לאלתר ושמואל אמר אפילו בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו וקי"ל כשמואל

א) נראה שצ"ל בנו וכמו דאיתא בגמ'.

◆

מוסף רש"י

שפוד שפחות וגומות רב מלכיו, בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיא. אלו שלש הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא, מפני שמועותיהן דומין זה לזה ויש שמחליפין שמועה של זה בשל זה, נתנו בהם סימן לסדר השמועות. שפוד הא דאמרן (ע' ביצה כח:) שפחות משנה היא בכתובות (כאן) גומות שמעתתא היא ולא נאמרה על המשנה ולענין שתי שערות דאם נמצאו לה גומות של מקום שער אע"פ שאין שער גדולה היא וחולצת, דאין גומא אלא"כ היה בה שער אלא שנשרו, בלורית במס' ע"ז, ועל ברייתא נאמרה הא דרב מלכיא לפרושא לברייתא, דת"ל כותי המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו מפני שהכותי כשהוא מסתפר מניחה לשם ע"ז, ואמר עלה וכמה אמר רב מלכיא שלש אצבעות לכל רוח ורוח וכל סביבותיה לא יגע, שאם יגלח וילך על הבלורית נמצא

מסורת הש"ס

א) מכות כא. ביצה כח: ע"ז כט. נדה נב., ב) עדיות פ"ד מ"י [לקמן עא.], ג) לקמן עא., ד) [לקמן ע.], ה) [שם עא. ע"ש], ו) בס"א להוטים, ז) [דף כח:], ח) [דף נב.], ט) [דף כט.], י) [דף כא.], כ) [דף לה:], ל) [לקמן עו.]

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונדרשיר נ"ב פי' כערוך נדרשיר משחקת בקסמים: (ב) רש"י ד"ה בהמתו כו' זכרים. נ"ב וקשה דאיתא במס' תמורה דף ט. ממירים מן הבקר וכו' מן זכרים על נקבות דכתיב בבהמה והכל בכלל סי' ושמא לשון תורה לחוד ולשון גמרא לחוד: (ג) ד"ה ואי אתמר בהא גבי מליהנות:

◆

לעזי רש"י

שורשמי"ן
[שורשימי"ן].
(חזיר) מצורע.
אשא"ש [אישיאו"ש].
חריץ לחריצה.
אישקקי"ש [אישייקי"ש].
שחמט.

◆

מוסף רש"י (המשך)

מגית לו בלוריתו ותיקנה לו לשם ע"ז, אפר מקלה שמעתא היא במסכת מכות (כא.) אמר רב מלכיא לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע, גבינה אפירושא דמתניתין אתמר במסכת ע"ז (לה.) מפני מה אסרו גבינות במשנתנו ואמר רב מלכיא מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר (ביצה כח:). רב פפא אמר. אסימנא [illegible] כרב מלכיא פליג רב פפא (שם). מתניתין ומתניתא. הנך דאיתמר אפירושא דמתניתין וברייתא, רב מלכיא, שמעתתא. הנך דאיתמר שמעתתא באפי נפשייהו ולא אפירושא דמתניתין, רב מלכיו (ע"ז כט. ובע"ז מכות כא.) ורב פפא מחליף שפחות לרב מלכיא ואפר מקלה לרב מלכיו (נדה נב:). כלומר משנה דשפחות דאוקמת כרב מלכיו, רב מלכיא אמרה, ומתניתא דקאמר לאו דוקא, אלא דבשימנא דרב מלכיו ליתא מתני', ושמעתתא רב מלכיו ומה שנאמר מן השמעתות בשימתו של רב מלכיו, דהיינו שפוד וגומות, רב מלכיו אמרינהו, והיינו דקאמר איכא בינייהו שפחות, ולא קאמר שפחות ואפר מקלה אלא שפחות גרידא מגרעינן ודרב מלכיו כדקאי קאי (מכות כא.). וסימנך מתניתא מלכתא. משניות וברייתות עיקר הן, והיינו סימן מי ששמו דומה לנקבה מוקמינן כולהו מתנייתא דהוי נמי לשון נקבה אליביה, והיינו רב מלכיא ששמו דומה לנקבה, ומשמעותו של שם נמי משמע לשון מלכות, והיינו משניות וברייתות שהן עיקר ולא שמעתות (מכות כא.). איכא בינייהו שפחות. דמתניתין היא ומשוית ליה כרב מלכיו, לאו דידיה היא דכל מתניתין ומתניתא דאית בהו, רב מלכיא אמר פירושן, אבל שמעתתא דאמרת כרב מלכיו כגון שפוד וגומות דידיה נינהו (ביצה כח:) ואית דמפרש איכא בינייהו שפחות ואפר מקלה דמשמע שפחות ושכנגדה (מכות כא.). המדיר את אשתו מליהנות לו. אין הנאת תשמישו נאסר עליה דהא משועבד לה, הלכך בשביל תשמיש אין לנו לכופו להוציא וליתן כתובה, והנאת מזונות בגמרא פריך והא משועבד לה (לקמן ע.). יעמיד פרנס. שלוחו שיפרנסנה (שם).